

เอกสารหมายเลข 11

จากนักเดินเรือสู่ปุษนียบุคคล
ภาพลักษณ์ของเจิ้งเทอ
ในบริบททางวัฒนธรรมสังคม
การเมืองและวิชาการ

Bai Chun

เอกสารหมายเลข 11

จากนักเดินเรือสู่ปวงชนชาวไทย ภาพลักษณ์ของเจ้าพ่อ
ใบเรือทางวัฒนธรรมสังคม การเมืองและวิชาการ

ที่มา: ภาพถ่าย ฟิลิปโป้ กับ หลานเจ๋อง 1 ตราปกเลข 2548

ไทย-จีน ใช้อื่นไกล...

ขอเชิญร่วมงานสัมมนาวิชาการประจำปี 2548

30 ปีความสัมพันธ์ไทย-จีน 600 ปี ข้าบองก/เจิ้งเหอ กับอยุธยาและอุษาคเนย์

ในวันศุกร์ที่ 25 พฤศจิกายน 2548 ณ หอประชุมกองทัพเรือ กรุงเทพฯ ตั้งแต่เวลา 8.00 - 17.00 น.

เปิดงานโดย ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

กล่าวรายงานโดย พล.ต.อ.ภา สารสิน ปิดงานโดย ศ.เสน่ห์ จามริก

เสวนา "ปัจจุบันและอนาคตของความสัมพันธ์ไทย-จีน" โดย สุวิวัฒน์ จิวะวัฒน์, วรศักดิ์ มัทธนีเมธ, กุฎิ จงกิจจาวร, ประพนธ์ ธีระชาติ

ปาฐกถาพิเศษ "600 ปี ข้าบองก/เจิ้งเหอ" โดย Geoff Wade

"ข้าบองก/เจิ้งเหอ จีน อยุธยา กับอุษาคเนย์" โดย สิบแสง พรหมบุญ, วิโรจน์ ตั้งวานิชย์, Bai Chun, ปวีวัฒน์ จันทร์, ธาณูวิทย์ เกษศรีพิ

ธีรพงศ์ ธีระเลิศอนันต์, ทรงยศ เมวคงษ์, สมฤทธิ์ สีต

ค่าลงทะเบียน ท่านละ 500 บาท พร้อมรับรองที่ระลึกและหนังสือ "พระเจ้ากรุงสยาม กับ เรือจักรอน เมาวี"

โอนเงินเข้าบัญชี "30 ปี ความสัมพันธ์ไทยจีน" ธนาคารกรุงไทยจำกัด สาขาอยุธยาพรานนก เลขที่ 196-0-02277-6

ติดต่อสอบถาม : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โทร. 0-2424-5768, 0-2433-8713

โทรสาร 0-2433-8713 e-mail : kitsunee_tai@yahoo.com รับจำนวนจำกัด

ชมและซื้อ
หนังสือ
ความสัมพันธ์
ไทย-จีน

จากนักเดินเรือสู่ปุชเนียบุคคล

ภาพลักษณ์ของเจิ้งเหอในบริบททางวัฒนธรรมสังคม การเมืองและวิชาการ

Bai Chun

การบูชาเจิ้งเหอของกลุ่มชนชาวจีนในประเทศเอเชียอาคเนย์ได้ดำเนินมานานหลายศตวรรษแล้ว แต่ในประเทศจีนกลับไม่ปรากฏประเพณีดังกล่าว ทั้งๆ ที่ในจีนก็เคยมีพื้นฐานทางสังคมที่เอื้อให้เกิดความเชื่อเช่นนี้ก็ตาม การเดินทางของเจิ้งเหอไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควรเป็นเวลานานกว่า 500 ปี จนกระทั่งกลายเป็นจุดสนใจของนักวิชาการจีนอีกครั้งเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ระยะเวลา 100 ปีที่ผ่านมา "เจิ้งเหอศึกษา" ได้พัฒนาทั้งในขอบข่ายที่ลุ่มลึกและกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยดำเนินการศึกษาในสองมิติหนึ่ง คือการค้นหาลักษณะและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อีกมิติหนึ่งคือการวิเคราะห์บทบาทและความหมายของการเดินทางของเจิ้งเหอ

1. เจิ้งเหอในฐานะปุชเนียบุคคล

หลายประเทศในเอเชียอาคเนย์ เช่น อินโดเนเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เขมร บรูไนและไทย มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับเจิ้งเหอ (ข้าปองกง) นักเดินเรือชาวจีนมุสลิมในคริสต์ศตวรรษที่ 15 โบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับเจิ้งเหอหรือตั้งชื่อตามเจิ้งเหอโดยตรงนั้นมีทั้งวัด ศาลเจ้า เจดีย์ ศาลา บ่อน้ำ เป็นต้น เช่น วัดข้าปองกงในเซมารัง อินโดเนเซีย ภูเขาข้าปองกงในมะละกา มาเลเซีย ในไทยก็มีวัดซึ่งเป็นที่ตั้งประดิษฐานของเจ้าพ่อข้าปองกงหลายวัด เช่น วัดกัลยาณมิตร ฝั่งธนบุรี วัดพญูเชิงในอยุธยา ทั้งๆ ที่โบราณสถานบางแห่งในปัจจุบันอาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับเจิ้งเหอโดยตรงก็ได้ (หลี่ต้าวกัง 2001: 50-54)

มีเอกสารบางชิ้นระบุว่า เจิ้งเหอได้รับการบูชาเยี่ยงเทพเจ้าในกลุ่มชาวจีนในเอเชียอาคเนย์ บันทึกในเอกสารทางจีนเรื่อง พงศาวดารราชวงศ์หมิง (《明史》) ระบุว่า "ในสยามประเทศ มีวัดชำปอกง ซึ่งเป็นสถานที่บูชาเจิ้งเหอ" วัดชำปอกงในเขมารังมีการจัดงานแห่รูปชำปอกงเมื่อวันที่สามสิบเดือนหกตามจันทรคติของจีนทุกปี (เหมยเสียนเหยียน 1997: 35)

กองเรือของราชวงศ์หมิงแสดงถึงศักยภาพที่เข้มแข็ง ความเจริญทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของจีน ได้สร้างความประทับใจเป็นอย่างยิ่งแก่แว่นแคว้นต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ สำหรับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์แล้ว กองเรือของเจิ้งเหอเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนที่เข้มแข็งยิ่งใหญ่ของจีน เป็นความผูกพันระหว่างชาวจีนที่มาตั้งรกรากในต่างแดนกับแผ่นดินแม่ ส่วนการปราบปรามโจรสลัดและกบฏในบางแห่งในเอเชียอาคเนย์ แสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพของจีน ซึ่งมีส่วนช่วยในการส่งเสริมฐานะของชาวจีนอพยพให้ดีขึ้น (เหมยเสียนเหยียน อ้างแล้ว: 34) ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยให้เกิดการบูชาเจิ้งเหอในกลุ่มชาวจีน โดยหวังว่าจะได้รับการคุ้มครองจากเจิ้งเหอ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์บูชาของแผ่นดินจีน

หลังจากเจิ้งเหอถึงแก่กรรมแล้ว ราชวงศ์หมิงไม่ได้จัดส่งกองเรือขนาดใหญ่ไปเจริญความสัมพันธหรือค้าขายกับต่างประเทศอีก แต่การบูชาเจิ้งเหอในเอเชียอาคเนย์ยังคงดำเนินมาจนถึงทุกวันนี้ เพราะแม้บทบาททางการเมืองเศรษฐกิจสิ้นสุดลง แต่เจิ้งเหอได้กลายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมแล้วนั้นยังคงมีอิทธิพลต่อความเชื่อของชาวจีนในเอเชียอาคเนย์อยู่ โดยเฉพาะตามเมืองท่าและท่าเรือต่างๆ ที่กองเรือของเจิ้งเหอเคยไปเยี่ยมเยียน

สิ่งที่น่าสังเกตคือ ในประเทศจีนไม่ปรากฏหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่าเคยมีการบูชาเจิ้งเหอกันอย่างแพร่หลาย ทั้งๆ ที่มีพื้นฐานทางสังคมที่เชื่อให้เกิดการบูชาเช่นนี้ เพราะตั้งแต่ราชวงศ์หมิง ปรากฏนิทานอิงพงศาวดาร ละคร และถันฉือ (วรรณกรรมร้อยกรองชนิดหนึ่งสำหรับขับร้อง คล้ายกับเสภาของไทย) เช่น นิทานอิงพงศาวดารเรื่อง ชำปอกงท่องปัจฉิมสมุทร (《三宝太监西洋记演义》) ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในช่วงรัชกาลวันลี่

(ค.ศ.1573-1620) มีนักวิชาการสันนิษฐานว่า ข้อความหลายตอนแสดงว่า นิทานเรื่องนี้ได้เค้าเรื่องและแต่งขยายมาจากบทละครใน (เมิ่งฮั่นยง 2005: 52-54) ถ้าหากละครเรื่อง ซำปอกง เคยจัดแสดงในพระราชวังจริง ก็น่าจะเป็นช่วงก่อนที่ "การล่องบัจฉิมสมุทร" ถูกมองเป็น "นโยบายที่สร้างความเสียหาย" (弊政) เพราะการแต่งบทละครในนั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะยกย่องวีรกรรมของเจิ้งเหอจริง แต่ต้องการที่จะยกย่องพระเกียรติมากกว่า เมื่อจักรพรรดิจินองค์ต่อไปเปลี่ยนนโยบาย และการเดินทางของเจิ้งเหอถูกประณามว่า "สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงทั้งแก่ชีวิตและทรัพย์สิน" ละครเรื่อง ซำปอกง ย่อมหายไปจากเวทีในวังโดยปริยาย

ปี 1992 ในอำเภอฉ่งเล่อ มณฑลฮกเกี้ยนได้ขุดพบซากศาลเจ้าเสียนอึ้งกง ในอุโมงค์พบรูปปั้นชุดหนึ่ง ในนั้นมีเทพเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่า สุนไห่ ต้าเจิน (巡海大臣 ขุนนางผู้พิทักษ์สมุทร) หลังจากพิจารณาชุดแต่งกายรูปปั้นอื่นซึ่งเป็นตัวประกอบแล้ว นักวิชาการตั้งข้อสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นรูปบูชาของเจิ้งเหอ (วันหึง 2005 : 13-22) รูปสุนไห่ต้าเจินที่ขุดเจ้านี้เป็นรูปบูชาของเจิ้งเหอเพียงชิ้นเดียวที่พบในจีน อุโมงค์ที่ขุดพบครั้งนี้แต่ก่อนเคยเป็นสถปัตยกรรมเหนือพื้นดิน มีวิหารบูชาทั้งหมดห้าแห่ง รวมทั้งวิหารเจ้าแม่สวรร์ค (天妃) และวิหารสุนไห่ต้าเจิน พิจารณาในแง่สถปัตยกรรมแล้ว วิหารแต่ละแห่งมีบทบาทและฐานะเท่าเทียมกัน ซึ่งแสดงว่าในยุคหนึ่งชาวบ้านในอำเภอฉ่งเล่อเคยนับถือบูชาเจิ้งเหอเทียบเท่าเจ้าแม่สวรร์คทีเดียว

อย่างไรก็ตาม ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ ศาลเจ้าเสียนอึ้งกงนี้เริ่มก่อสร้างตั้งแต่ ค.ศ. 1138 สมัยราชวงศ์ซ่ง (ซ็อง) เคยมีการสร้างขยายหรือบูรณะในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง นักวิชาการบางคนสรุปว่ารูปเจิ้งเหอน่าจะสร้างขึ้นในช่วงท้ายของรัชกาลวันลี่ (วันหึง อ่างแล้ว : 20) กล่าวคือ การบูชาเจิ้งเหอในหมู่ชาวบ้านยังคงมีอยู่หลังเจิ้งเหอสิ้นชีวิต และราชสำนักหมิงเลิกนโยบายออกทะเลไปแล้ว แต่ไม่สามารถยืนยันได้ว่าเคยมีการบูชาเจิ้งเหอกันอย่างแพร่หลายแค่ไหน ตรงกันข้าม การวิเคราะห์ของนักวิชาการอาจนำไปสู่ข้อสรุปว่า การบูชาเจิ้งเหอในศาลเจ้าเสียนอึ้งกงนั้น

อาจเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะในฉิ่งเล่อและปริมณฑลเท่านั้น เพราะฉิ่งเล่อเป็นเมืองท่าในมณฑลชกเกี้ยน เป็นฐานที่มั่นที่มีความสำคัญเป็นพิเศษสำหรับการเดินเรือของเจิ้งเหอ ชาวประมงและทายาทของเหล่าลูกเรือในกองเรือของเจิ้งเหอย่อมมีความนับถือศรัทธาต่อเจิ้งเหออย่างสูง อนึ่ง ช่วงที่สร้างศาลเจ้าเสียนอังกง บริเวณชายทะเลของจินภาคได้กำลังถูกโจรสลัด (มีทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวจีน) ก่อกวนอยู่เรื่อย ชาวบ้านก็มีความจำเป็นที่จะสร้างรูปบูชาของเจิ้งเหอขึ้น โดยหวังพึ่ง "อิทธิฤทธิ์" ของแม่ทัพเจิ้ง ในเมื่อเจิ้งเหอเป็นตัวแทนของกองทัพเรือจีนที่เคยเข้มแข็งยิ่งใหญ่และมีแสนยานุภาพ

แม้ในศาลเจ้าเสียนอังกง ชาวบ้านได้จัดให้เจิ้งเหอมีฐานะเทียบเท่าเจ้าแม่สวรรค์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเจิ้งเหอได้รับการบูชานับถือเท่าเจ้าแม่สวรรค์จริงๆ เพราะเจ้าแม่สวรรค์ได้รับการบูชาจากชาวจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งอย่างไม่ขาดสายในบริเวณที่กว้างขวางมาก เจ้าแม่สวรรค์เป็นเทวีที่คุ้มครองการคมนาคมทางทะเล มีลักษณะเป็นเทพเจ้าคุ้มครองเฉพาะสาขาอาชีพ ผู้นับถือมีตั้งแต่นายสำเภากลูเรือ ชาวประมง จนกระทั่งผู้โดยสารเรือและประชาชนทั่วไปในบริเวณตั้งแต่เหนือจรดใต้ของจีน ส่วนขุนนางสูงใหญ่ตำแหน่งก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่เป็นเรื่องยากที่เจิ้งเหอจะก้าวข้าม "ผู้อาวุโส" อย่างเจ้าแม่สวรรค์ไป อย่างไรก็ตาม ชาวจีนไม่ปฏิเสธที่จะนับถือเทพเจ้าหลายองค์พร้อมกัน แม้จะเป็นเทพเจ้าที่มาจากคนละลัทธิศาสนาก็ตาม จึงทำให้มีการบูชาเจิ้งเหอและเจ้าแม่สวรรค์พร้อมกันในศาลเจ้าเสียนอังกง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในจีนเคยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการบูชาเจิ้งเหอ มีการรำลึกถึงเจิ้งเหอและวีรกรรมของท่านด้วยรูปแบบละคร ศิลปะการแสดงและการแต่งนิทานอิงพงศาวดาร มีกลุ่มชนที่นับถือเจิ้งเหอเยี่ยงเทพเจ้า แต่ไม่ปรากฏข้อความที่เป็นบันทึกทางการว่าเคยมีการบูชาเจิ้งเหอในหมู่ประชาชน สันนิษฐานว่าเป็นเพราะเมื่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองเปลี่ยนไป ประกอบกับเคยมีการบูชาเจ้าแม่สวรรค์มาก่อน ซึ่งเป็นความเชื่อของประชาชนในมณฑลบริเวณชายทะเลมายาวนานและแพร่หลาย

การบูชาเจ้เหอจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราว และเกิดขึ้นเฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น

2. เจ้เหอในฐานะบุคคลทางการเมือง

ที่จีนไม่มีการบูชาเจ้เหอ หรืออย่างน้อยไม่มีการบูชากันอย่างแพร่หลายและยั่งยืนนั้น เป็นเพราะในจีนการสำรวจทะเลตะวันตก ซึ่งบังคับบัญชาโดยเจ้เหอนั้นเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิง เป็นผลลัพธ์ของการดำเนินนโยบายของพระเจ้าหย่งเล่อ (จูตี้ ขึ้นครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 1402-1424) โดยตรง หลังจากพระเจ้าหย่งเล่อสวรรคต การส่งกองเรือขนาดใหญ่ออกทะเลนั้นได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก เมื่อเจ้เหอสิ้นชีวิตไปแล้ว รัฐบาลหมิงก็ไม่ได้จัดการออกทะเลเช่นนี้อีก บันทึกลงและเอกสารทางการเมืองที่เกี่ยวข้องก็หายสาบสูญหรือถูกทำลายไป (เอกสารบางชิ้นอ้างว่ามีการสั่งทำลายเอกสารและบันทึกทางการเมืองของสมุหราชตราของเจ้เหอ) เพื่อไม่ให้คนรุ่นหลังคิดจะเลียนแบบอีก แผนที่การเดินทางเรือของเจ้เหอที่เผยแพร่ในปัจจุบันนี้ก็ไม่ใช่ต้นฉบับเดิม

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับรูปเจ้เหอที่ได้รับการบูชานับถือในเอเชียอาคเนย์นั้น เจ้เหอที่มีตัวจริงในประวัติศาสตร์นั้นอาจกล่าวได้ว่ามีชีวิตที่ค่อนข้างน่าอภัพ แม้สมุหราชตราของเจ้เหอถือเป็นหนึ่งในวีรกรรมยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่ชาวจีนเคยสร้างขึ้นมา แต่ตลอดยุคราชวงศ์หมิง ไม่ปรากฏประวัติเจ้เหอในเอกสารหรือบันทึกของทางการราชวงศ์หมิง ในเอกสารบางฉบับ มีการอ้างถึงเจ้เหอพร้อมกับขุนนางผู้บริหารท้องถิ่น แสดงว่าตำแหน่งราชการของเจ้เหอไม่สูงนัก หลังพระเจ้าหย่งเล่อสวรรคตและพระเจ้าเหียนจงขึ้นครองราชย์เมื่อ ค.ศ. 1424 เจ้เหอและบริวารก็ถูกส่งไปประจำการที่หนันจิง และถูกมองข้ามเป็นเวลาเจ็ดปีเต็มๆ จนกระทั่งได้รับสั่งให้ออกทะเลครั้งที่เจ็ดในปีค.ศ. 1432 ซึ่งเป็นสมุหราชตราครั้งสุดท้ายของเจ้เหอและจีน สุสานของเจ้เหอที่หนันจิงซึ่งได้พบเมื่อทศวรรษ 1950 ก็ไม่ใช่ชื่อจริงของเจ้เหอ ต้องคอยให้ผู้เชี่ยวชาญมาตั้งข้อสันนิษฐานและพิสูจน์ว่าเป็นสุสานที่แท้จริงของเจ้เหอ

จากหลักฐานบันทึกที่อ้างมาดังกล่าวข้างต้นนี้พอที่จะสรุปได้ว่า วิจารณ์ของเจิ้งเหอไม่ได้เลื่อนหายไปจากประวัติศาสตร์เพราะกาลเวลา แต่เกิดจากการจงใจบิดความ ซึ่งเป็นผลพวงที่ทางการต้องการขจัดอิทธิพลของนโยบายสมัยพระเจ้าหย่งเล่อ โดยมองว่าเป็นนโยบายที่สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวง

งานศึกษาทั่วไปที่เกี่ยวกับการเดินทางของเจิ้งเหอนั้นมักมีเป้าหมายที่ตัวเจิ้งเหอ โดยละเลยบทบาทของพระเจ้าหย่งเล่อไป แท้ที่จริง ถ้าคิดจะศึกษาวัตถุประสงค์ในการจัดการเดินเรือของเจิ้งเหออย่างต่อแท้ ต้องเข้าใจถึงบทบาทของจักรพรรดิฉินในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

พระเจ้าหย่งเล่อมีความเป็นนักรบมากกว่าจักรพรรดิองค์อื่นในราชวงศ์หมิง และมีความใฝ่ฝันที่จะตั้งตนเป็นพระจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ ค.ศ. 1403 พระเจ้าหย่งเล่อขึ้นครองราชย์โดยแย่งราชสมบัติจากพระเจ้าเจี้ยนเหวิน พระภคิตายของพระองค์เอง เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ซบธรรมและแสดงว่าทรงปรีชาสามารถ พระเจ้าหย่งเล่อจึงพยายามสร้างผลงานทั้งการบริหารราชการและการทหาร เช่น รับสั่งให้เรียบเรียงสารานุกรม **หย่งเล่อต้าเตียน** ระหว่าง ค.ศ. 1403-1408 เป็นสารานุกรมที่ใหญ่ที่สุดของโลกในยุคนั้น ส่วนทางด้านทหาร เคยบังคับบัญชากองทัพด้วยพระองค์เองไปตีมองโกลถึงห้าครั้ง ทางด้านระบอบบรรณาการ ส่งกองเรือซึ่งบังคับบัญชาโดยเจิ้งเหอไปเจริญความสัมพันธ์กับประเทศและแคว้นต่างๆ ในเอเชียและแอฟริกา เพื่อโน้มน้าวใจให้มาถวายเครื่องบรรณาการแก่จักรพรรดิฉินและแสดงความบนอบต่อแผ่นดินจีน

ประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิงฉบับเคมบริดจ์ กล่าวถึงการเดินทางของเจิ้งเหอว่า เป็น "การผจญภัยทางทะเล" ถ้าพิจารณาตามพฤติกรรมแล้ว ก็ต้องว่าพุดูก แต่ถ้ามองในแง่วัตถุประสงค์ของการเดินทางแล้ว สมุหยาตราของเจิ้งเหอเป็นการเดินทางที่ต้องการแสดงความเจริญยิ่งใหญ่และพระปรีชาสามารถของจักรพรรดิฉิน เป็นแผนการส่วนหนึ่งที่จะสร้างคุณูปการและบรรลุความเป็นมหาราชของพระเจ้าหย่งเล่อ

การโจมตีมองโกลถึงห้าครั้งไม่ได้แก้ปัญหายาขายแดนทางภาค

เหนือของจีน กองเรือของเจิ้งเหอแม้ได้นำคณะทูตของรัฐต่างๆ และเครื่องบรรณาการอันล้ำค่าต่างๆ นานามายังจีน แต่ส่วนใหญ่เป็นของฟุ่มเฟือย จำพวกเครื่องหอม ของป่าที่หายาก สินค้าเหล่านี้ไม่สามารถเข้าสู่การหมุนเวียนของตลาดได้ แต่ค่าใช้จ่ายในการสร้างกองเรือสำเภานาดยักระ การเตรียมงานสำหรับลูกเรือจำนวน 2 หมื่นคนออกทะเลเป็นปีๆ แม้ไม่มีสถิติตัวเลขที่แน่ชัด แต่ก็ต้องเป็นค่าใช้จ่ายก้อนมหึมาทีเดียว จนสร้างปัญหาอย่างใหญ่หลวงต่อการคลังของราชวงศ์หมิง ก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาที่มีขุนนางหลายฝ่ายไม่เห็นด้วย และออกมาประณามนโยบายออกทะเลในยุคพระเจ้าหย่งเล่อว่าเป็น"นโยบายที่สร้างความเสียหาย"

การให้ความสำคัญกับบทบาทและแนวคิดของพระเจ้าหย่งเล่อเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขคำเฉลยเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการจัดสมุทรยาตราของเจิ้งเหอ

3. เจิ้งเหอในมุมมองของวงวิชาการจีน

ตลอดหลายร้อยปีที่ผ่านมา สมุทรยาตราของเจิ้งเหอปรากฏเฉพาะในตำนานเรื่องเล่า บันทึกของเอกชนหรือนิทานอิงพงศาวดารของจีน จนกระทั่งปีค.ศ. 1904 เหลียงฉีเซา (1873-1929) ลงพิมพ์ ประวัติของเจิ้งเหอ นักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่แห่งปิตุภูมิ (《祖国大航海家郑和传》) วงวิชาการจีนจึงเริ่มศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเจิ้งเหออย่างจริงจัง

เจิ้งเหอศึกษาในร้อยปีที่ผ่านมาได้ดำเนินงานในสองด้าน หนึ่ง เป็นกระบวนการสืบค้นความเป็นจริงหรือค้นหาข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ สอง เป็นกระบวนการค้นหาความหมายในการเดินทางของเจิ้งเหอ

ในด้านการสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นักวิชาการจีนได้มีข้อค้นพบมาก ทั้งคำศิลาจารึก เอกสารข้อมูลบันทึกต่างๆ อีกทั้งโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือและตระกูลของเจิ้งเหอ เช่น บันทึกสาแหรกตระกูลเจิ้งเหอ ได้มีการชำระหนังสือและเอกสารโบราณและตีพิมพ์เผยแพร่ เช่น *ประมวลข้อมูลเกี่ยวกับเจิ้งเหอศึกษา* (1980-1989) *ประวัติของเจิ้งเหอฉบับสมบูรณ์* (2005) ของเจิ้งอีจุน เป็นต้น ทำให้ข้อมูลภาษาจีนมีความ

สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ส่วนเรื่องสืบค้นความหมายของการเดินทางของเจิ้งเหอ นั้น ก็มีการตีความในหลากหลายแง่มุมมากขึ้นเรื่อยๆ จาก "นักเดินเรือแห่งปิตุภูมิ" ที่เหลียงฉีเซาเคยนิยามไว้เมื่อหนึ่งร้อยปีที่แล้ว จนกระทั่ง "ทูตสันถวไมตรีที่มุ่งเน้นความเสมอภาค" ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมมากในวงวิชาการจีนในปัจจุบัน เจิ้งเหอศึกษาค่อยๆ พัฒนาเป็นการศึกษาเชิงสหวิทยาการ ได้ครอบคลุมการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรม ศาสนาอิสลาม การศึกษาเทคโนโลยีการต่อเรือยุคโบราณ เป็นต้น

ค.ศ. 1986 มีการจัดตั้งสมาคมเจิ้งเหอศึกษาที่หนันจิง และมีการจัดพิมพ์วารสาร "เจิ้งเหอศึกษา" ในปีเดียวกัน ค.ศ. 1992 มีการจัดตั้งสมาคมเจิ้งเหอศึกษาแห่งคุนหมิง ค.ศ. 1996 สมาคมเจิ้งเหอศึกษาที่หนันจิงได้ยกระดับเป็นสมาคมเจิ้งเหอศึกษาแห่งมณฑลเจียงซู และมีการจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อค้นพบเป็นประจำ มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการ ทั้งประมวลวิทยานิพนธ์และหนังสือ องค์กรและสิ่งตีพิมพ์เหล่านี้เป็นพลังสำคัญในการผลักดันให้เจิ้งเหอศึกษาก้าวหน้าไป และได้รับความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในและนอกประเทศจีน

4. ความเป็นจริงกับความคาดหวัง

ปี 2005 นี้ได้มีการจัดสัมมนาเจิ้งเหอศึกษาที่ปักกิ่ง หนันจิง และคุนหมิง เพื่อเป็นการรำลึกถึงระยะครบรอบ 600 ปีของการออกเดินทางของเจิ้งเหอ ได้มีการจัดพิมพ์ประมวลวิทยานิพนธ์หลายเล่ม เช่น *สมุทรยาตราของเจิ้งเหอและอารยธรรมของโลก* ของทางปักกิ่ง *ประมวลวิทยานิพนธ์ในการรำลึกครบรอบ 600 ปีของสมุทรยาตราของเจิ้งเหอ* ของทางสมาคมเจิ้งเหอศึกษามณฑลเจียงซู และ *เจิ้งเหอในโลกสังคม* ของทางยูนนาน

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนก็มีความจำเป็นที่ต้องกล่าวถึงปัญหาหรือข้อจำกัดบางประการที่แฝงไว้ในความดึกดำกึกของเจิ้งเหอศึกษาในจีน

เมื่อ 20 ปีก่อน ในโอกาสครบรอบ 580 ปีของการเดินทางของเจิ้งเหอ

ข้อความที่น่าสังเกตตอนหนึ่งปรากฏในหนังสือ *สรรนิพนธ์ว่าด้วยเจิ้งเหอ ศึกษา* ว่า "นับตั้งแต่เหลียงฉีเขาเขียนเรื่อง *ประวัติของเจิ้งเหอ นักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่แห่งปิตุภูมิ* เมื่อปี 1904 ... การที่กระแสคลื่นของการอภิปรายและการศึกษา(เกี่ยวกับเจิ้งเหอ)อย่างเข้ามาแต่ละครั้ง ล้วนกำเนิดจากแนวคิดหลักอย่างหนึ่ง นั่นคือความรักชาติ" (หวงฮุยเจิน *เซวียจินตู้* 1985 : 4)

ช่วงที่เหลียงฉีเขา เขียนเรื่อง *ประวัติของเจิ้งเหอ นักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่แห่งปิตุภูมิ* เป็นช่วงก่อนจีนเปลี่ยนระบอบการปกครอง และเป็นช่วงที่สังคมจีนปั่นป่วนที่สุด การต่อสู้ระหว่างจีนกับจักรวรรดินิยมกำลังดุเดือด จึงมีความจำเป็นที่จะกระตุ้นความรู้สึกรักชาติและชาตินิยม เพื่อให้ชาวจีนมีกำลังใจ ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของกลุ่มปัญญาชน อย่างไรก็ตาม เหลียงฉีเขาเองก็ไม่ได้ยึดถือแนวคิดรักชาติโดยตลอด เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เขาต้องการศึกษาประวัติวิวัฒนาการของประเทศชาติ "โดยมุ่งที่จะปลูกฝังความรักชาติและความรู้สึกชาตินิยม" แต่ต่อมา เหลียงหันไปเน้น "ศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อประวัติศาสตร์" "ประวัติศาสตร์เป็นเป้าหมาย ไม่ใช่เครื่องมือ" (สวีก้วนซาน 2003 : 17) แต่หลังจากเหลียงฉีเขา ผู้ริเริ่มเจิ้งเหอศึกษาได้เปลี่ยนแนวคิดไปแล้วว่าครั้งศตวรรษ ผู้ติดตามในทศวรรษ 1980 ยังคงยึดและปฏิบัติตามแนวคิดเก่าไม่มากก็น้อย แม้ในปัจจุบันแนวคิดเช่นนี้ก็เชื่อว่าหมดอิทธิพลไปแล้ว บางครั้งอาจแสดงออกในรูปแบบใหม่ก็ได้ เช่น แนวความคิดที่จะยกเรื่องสมุทรยาดราของเจิ้งเหอขึ้นเป็นความพยายามในการสร้าง"สันติภาพโลก" การค้าในระบอบบรรณาการนั้นก็มีคนเห็นเป็นการเน้น"ความเสมอภาค โดยไม่แบ่งแยกประเทศเล็กหรือประเทศใหญ่" ทศนะเหล่านี้เท่ากับนำเหตุการณ์เมื่อ 600 ปีก่อนมาผูกมัดไว้กับค่านิยมหรือโลกทัศน์ของจีนในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการวิเคราะห์เนื้อแท้ของประวัติศาสตร์จีนในยุคสมัยของเจิ้งเหอ

งานวิชาการใดก็ตาม ถ้าอ้างความรักชาติหรือชาตินิยมเป็นแนวคิดหลัก งานวิชาการนั้นๆ ก็ย่อมเสี่ยงที่จะเอียงไปทางผลประโยชน์นิยม (utilitarianism) ซึ่งเป็นดาบสองคมอยู่ในตัว ดังเช่นในกรณีที่นักวิชาการเวียดนามกล่าวหาว่า สมุทรยาดราของเจิ้งเหอนั้นเป็นการรุกรานชาติอื่น

และกรณีนี้ ตำรา *ประวัติศาสตร์โลก* ของอดีตสหภาพโซเวียตนั้นมองว่า สมุทรยาตราของเจิ้งเหอก็เป็นไปเพื่อจะแผ่ขยายเขตอิทธิพลของจีนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ความสับสนอีกประการหนึ่งในเจิ้งเหอศึกษาคือ ประเด็นสำคัญในการศึกษาเกือบทุกประเด็นเคยเกิดทัศนคติที่ขัดแย้งกันหรือตรงกันข้ามกันในระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร เช่น ประวัติและต้นตระกูลของเจิ้งเหอ ปิศาจราชที่เจิ้งเหอถึงแก่กรรม วัตถุประสงค์และบทบาทของสมุทรยาตรา ปัญหาเทคโนโลยีการสร้างเรือสำเภานขนาดใหญ่ เป็นต้น

การที่เกิดสภาพเช่นนี้ ก็เป็นเพราะข้อบกพร่องและความไม่สมบูรณ์ของข้อมูล สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากข้อมูลไม่ครบ (เนื่องจากสูญหายหรือถูกทำลายไป) ไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความไขว้เขวได้ แต่ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานข้อมูลใหม่ สภาพดังกล่าวก็ยากที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง

ข้อมูลทางภาษาจีนได้มีการศึกษาและอ้างอิงอย่างทั่วถึง จนยากที่จะได้ข้อค้นพบที่มีคุณค่าเชิงสร้างสรรค์หรือแหวกแนวใหม่ ในขณะเดียวกัน ข้อมูลภาษาอื่น เช่น ภาษาโปรตุเกส เอเชียอาคเนย์ อาหรับหรือแม้กระทั่งทางแอฟริกา ยังคงมีคนรู้จักหรือศึกษาน้อยเต็มที

บนเส้นทางที่จะมุ่งสู่ข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์นั้น ไม่ว่าจะป็นหัวข้อเจิ้งเหอศึกษาหรือหัวข้ออื่นใด จีนก็ยังมีระยะทางที่ต้องเดินผ่านอีกยาวไกลมาก

เอกสารอ้างอิง

เผิงอันยง. 2005. "ข้าปอองทอ้งปัจฉิมสมุทร" ได้เค้าเรื่องมาจากบทละคร". **วรรณคดีและประวัติศาสตร์**. 118 (4). 52-54. (冯汉鏞. 2005. "《西洋记》源于戏剧". 118 (4). 52-54)

วันหมิง. 2005. "รูปปั้นของเจิ้งเหอในยุคราชวงศ์หมิง". **วารสารพิพิธภัณฑ์สถานพระราชวังโบราณ**. 119 (3). 13-22 万名. 2005. "明代郑和的塑像—福建长乐显应宫出土彩塑再探". 《故宫博物院院刊》. 119(3). 13-22)

สวีกั้วชาน. 2003 . **เก้าสิบปีของประวัติศาสตร์แนวใหม่**. ฉงซา : เยว่ลู่. (许冠三. 2003. 《新史学九十年》长沙: 岳麓书社)

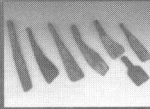
หลิด้าวกัง. 2001. "สอบศาลเจ้าข้าปอองในสยาม". **เอเชียอาคเนย์ศึกษา**. No.3, 2001. 50-54. (黎道纲. 2001. "暹罗国祀郑和三宝庙考——读《东西洋考》". 《东南亚研究》2001, 3.50-54)

หวงฮุ่ยเจิน, เซวี่ยจินตู้. 1985. "แปดสิบปีของเจิ้งเหอศึกษา". **สรรนิพนธ์ว่าด้วยเจิ้งเหอศึกษา**. ปักกิ่ง: การคมนาคมประชาชน. (黄惠珍、薛金度. 1985. "郑和研究八十年". 《郑和研究资料选编》. 北京: 人民交通)

เหมยเสียนเหยิน. 1997. "อิทธิพลของเจิ้งเหอในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเล". **ประวัติศาสตร์ชาวจีนโพ้นทะเลแห่งกวางสี**. 34(2), 33-36. (梅显仁. 1997. "郑和在海外华人的影响". 《八桂侨史》. 34(2). 33-36)

โบราณวัตถุที่พบในจีน

ซากเรือต่อเรือสำเภา

นิทานอิงพงศาวดารเรื่อง

เจ้าปลอกทองป้อฉิมสมุทร

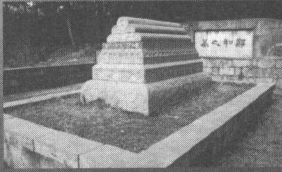

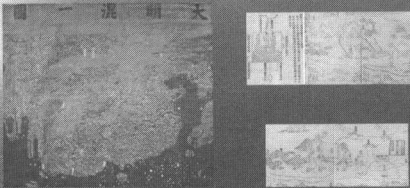
เหลียงฉีเซา (ค.ศ. 1873-1929)

สุสานของเจิ้งเหอที่หนันจิง

แผนที่ยุทธราชวงศ์หมิง

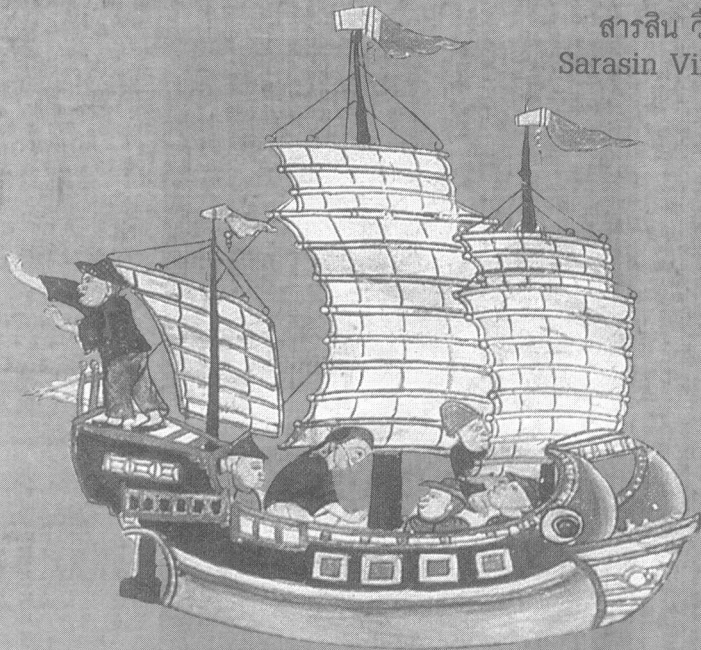
30 ปี สามพันหนึ่งไทยจีน
600 ปี ความสัมพันธ์ไทยจีน
30 Years One Thousand One Hundred
600 Years Sino Thai Relationship
An Awareness and Historical Asia

นตฤติ ปณฺณวสสมา อากา
แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญา โฉมมิ

Tribute and Profit: Sino-Siamese Trade 1652-1853

จิ้มก้องและกำไร: การค้าไทย-จีน 2196-2396

สารสิน วีระผล
Sarasin Virapol

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กัณฐิกา ศรีอุตม
ผู้แปล : พรรณงาม เฝ้าธรรมสาร, รัชชี่ ยันโสภา, สมาพร แลคโซ

เลขอนุญาต ที่ ต. ๖/๒๕๕๙

เลขที่คำขอ ที่ ๖/๒๕๕๙

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

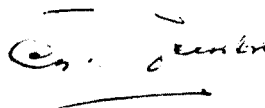
ตามที่
ได้ขออนุญาตจัดตั้ง
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- นายบิวย อึ้งภากรณ์
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๑. ส่งเสริมการจัดทำตำราภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
 ๒. เผยแพร่ตำราของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั่วราชอาณาจักร
 ๓. ส่งเสริมการเรียนเรียงงานวิจัย และตำราชั้นสูง และรวบรวมเอกสาร ทางวิชาการออกตีพิมพ์
 ๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 ๕. ไม่ทำการค้ากำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นั้น

กรมการศาสนาได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขอให้ปฏิบัติตามคำสั่งและ ข้อบังคับของกรมการศาสนา โดยเคร่งครัด

อนุญาต ณ วันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๙

(นายวัชร เอี่ยมโรติ)
อธิบดีกรมการศาสนา

กำหนดการสัมมนาวิชาการเรื่อง
30 ปี ความสัมพันธ์ไทย - จีน
600 ปี ซำปอกง/เจิ้งเหอ กับ อยุธยาและอุษาคเนย์"
30 Years Sino - Thai Relationships

600 Years Sam Po Kong / Zheng He & Ayutthaya and Southeast Asia

วันศุกร์ที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ณ หอประชุมกองทัพเรือ
จัดโดยมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด
และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ภาคเช้า

08.00 - 09.30 น. ลงทะเบียน

09.30 - 10.00 น. พิธีเปิดการประชุมสัมมนา

กล่าวรายงาน โดย พล.ต.อ. เกา สารสิน ประธานมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย

กล่าวเปิดงาน โดย ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

10.00 - 10.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง

10.30 - 12.00 น. "ปัจจุบันและอนาคตของความสัมพันธ์ไทย-จีน" โดย

ดร.สุทธิพันธ์ จิราวัฒน์

ดร.วรศักดิ์ มหัทธโนบล

คุณทวี จงกิจถาวร

รศ.ประทุมพร วิชเรศเกียรติ์ ดำเนินรายการ

12.00 - 13.30 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

ภาคบ่าย

13.30 - 14.00 น. แนะนำหนังสือชุด "30 ปีความสัมพันธ์ไทยจีน" โดย

ดร.สารสิน วีระพล, อ. ทรงยศ แวทองษ์ และ พศ. อ่างศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

14.00 - 14.30 น. ปาฐกถาพิเศษเรื่อง "600 ปี ซำปอกง" โดย

Dr. Geoff Wade, National University of Singapore

14.30 - 15.00 น. พักรับประทานอาหารว่าง

15.00 - 17.00 น. "ซำปอกง จีน อยุธยากับอุษาคเนย์" โดย

ดร.สืบแสง พรหมบุญ

อ.วีโรจน์ ตั้งวานิชย์

Bai Chun

คุณปรวิวัฒน์ จันทร์

ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ดำเนินรายการ

17.00 - 17.15 น. ปิดการสัมมนา โดย ศ.เสนต์ จามริก ประธานมูลนิธิโครงการตำราฯ

บรรเลงดนตรีไทยจากคณะนักเรียนโรงเรียนรุ่งอรุณ

พิธีกรประจำวัน : *สมฤกษ์ ลือชัย*